

Цуцкірідзе Максим Сергійович,
професор кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, доктор юридичних
наук, доцент

ДЕТЕКТИВ, ЯК ПОНЯТТЯ ЩО «ОБ'ЄДНУЄ СТАТУСИ» СЛІДЧОГО І СПІВРОБІТНИКА ОПЕРАТИВНОГО ПІДРОЗДІЛУ

Законом встановлено, що співробітники оперативних підрозділів здійснюють слідчі (розшукові) дії та негласні слідчі (розшукові) дії в кримінальному провадженні за письмовим дорученням слідчого, прокурора (ч. 1 ст. 41 КПК). Доручення слідчого, прокурора щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій є обов'язковими для виконання оперативним підрозділом (ч. 3 ст. 41 КПК). Таке правове регулювання відносин між зазначеними суб'єктами означає, що співробітники оперативних підрозділів позбавлені права на оскарження вказівок, наданих їм на підставі норм кримінального процесуального права. Водночас, закон встановлює, що співробітники оперативного підрозділу не мають права здійснювати процесуальні дії у кримінальному провадженні за власною ініціативою або звертатися з клопотаннями до слідчого судді чи прокурора, а під час виконання доручень слідчого, прокурора користуються повноваженнями слідчого (ч. 2 ст. 41 КПК). Відтак оперативні підрозділи за законом можуть мати права слідчого, але не всі. У них, наприклад, відсутнє право самостійно здійснювати слідчі (розшукові) дії, оскаржувати вказівки прокурора та ін. Уже в цьому проявляється суттєва нерівність слідчого і оперативника у виконанні завдань та досягненні мети досудового розслідування, які для них є спільними. Намагання мінімізації наслідків такої нерівності шляхом корегування відомчими нормативними актами приречені на невдачу, оскільки вони повинні відповідати вимогам Законів (у даному випадку КПК), які мають вищу юридичну силу. Так, у відповідності з вимогами відомчих нормативних актів під час оперативного

супроводження кримінального провадження - оперативний працівник складає спільний зі слідчим план, у якому передбачаються узгоджені дії слідчого та оперативного підрозділу в межах кримінального провадження, уживає вичерпних заходів, спрямованих на пошук і фіксацію фактичних даних про причетність окремих громадян та груп до вчиненого кримінального правопорушення, викриття причин і умов, що сприяли його вчиненню. І хоча у процесі виконання зазначеного плану оперативний працівник має право: проводити процесуальні дії відповідно до доручень слідчого чи прокурора, ухвал слідчого судді щодо проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, уживати необхідних заходів, рапортом інформувати слідчого про відомості, які стали відомі, але все це він має право здійснювати тільки згідно з положеннями КПК України. Разом з тим, КПК України не передбачено функцію ініціативного збору інформації в межах кримінального провадження, складання спільних зі слідчим планів, навіть у ході виконання доручення слідчого, прокурора на проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій. Між тим, процесуальний порядок надання доручень не сприяє підвищенню ефективності виконання завдань досудового розслідування з причини того, що містить елементи формалізму. І тут не йдеться про те, що практика досудового розслідування виробляє вкрай заформалізовані процедури, а про те, що сам законодавець закладає у норми кримінального процесуального права такі формальні процедури. Аналіз наукових розробок з цього питання та практики виконання доручень дозволяють стверджувати, що кількість дій (зусиль), які оперативний працівник здійснює (витрачає) на формальні процедури, значно більше ніж ті, що пов'язані з безпосереднім виконанням доручення. За такого підходу енергія оперативних працівників часто є спрямованою не на ефективне виконання доручення, а на «ефективне» оформлення документів, котрі не відіграють ніякої ролі для виконання завдань кримінального судочинства, у

результаті чого у оперативних працівників не вистачає часу на належне виконання доручення.

Викладена негативна ситуація співпраці слідчого та оперативних підрозділів може мати такі шляхи вирішення: законодавчо позбавити слідчого права надавати вказівки співробітникам оперативних підрозділів, а останніх, відповідно, – здійснювати слідчі (розшукові) дії; наділити оперативних співробітників повноваженнями здійснювати досудове розслідування у повному обсязі; «об'єднати статуси» слідчого і співробітника оперативного підрозділу в одному понятті – «детектив». Термін «детектив» є адекватним реаліям сучасного етапу розвитку науки кримінального процесу, кримінального процесуального законодавства та практики його застосування, тим більше у КПК цей термін вже вживається стосовно співробітників НАБУ. Зазначені зміни дозволять суттєво підвищити рівень ефективності діяльності суб'єктів під час досудового розслідування.

Шакун Василь Іванович,

головний науковий співробітник
Київського регіонального центру
Національної академії правових наук
України; професор кафедри
кримінального права Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор, академік
Національної академії правових наук
України

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПОЛЩЕЙСЬКОГО ПІД ЧАС ВІЙНИ, НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ АБО ІНОЗЕМНОЇ ОКУПАЦІЇ

Агресивна війна російської федерації проти України розпочата у 2014 р. актуалізувала потребу дослідження відповідної тематики з метою притягнути відповідальності державу-правопорушника та осіб, причетних до злочинів, тобто відновити міжнародний правопорядок. На часі узагальнення наявного досвіду, виявлення проблем притаманних кожному з інструментів та механізмів, підбиття підсумків зусиль, що докладені у період від початку російської агресії, виробленні